

SUPERMAN

EL VELL D'ACER

Superman, símbol per excel·lència del còmic americà, compleix aquest mes de juny seixanta anys. Després de morir, resucitar i casar-se, l'heroi de la S en el pit fa equilibris per continuar exercint com a gallina dels ous d'or per a la seua editorial sense deixar de ser una llegenda digna.

Si Superman ha acabat essent una icona ianqui com l'ampolla de Coca-Cola o les vertiginoses corbes de Marilyn Monroe és perquè gairebé des de la seua gènesi l'home d'acer va transcendir l'esfera del còmic. Més que un personatge, va ser

originat com a plasmació d'una idea: com hauria de ser un déu americà.

A diferència d'Europa, els Estats Units no tenen mitologia pròpia, llevat d'algunes llegendes com la del llenyater gegant Paul Bunyan. Amb la creació de l'univers dels còmics de super-herois, Nord-amèrica va decidir construir-se'n una a la seua mida. Superman, en aquesta cosmogonia de paper, fa la funció de pare messiànic. Molt distint a Zeus i Odin, déus amb febleses, capricis i baixeses múltiples, i molt més proper a l'exemplaritat de la galàxia religiosa cristiana, "l'home d'acer" és la rectitud amb capa. Publicat per primera vegada al juny del 1938, la data en què Hitler va nomenar Martin Bormann ajudant del seu estat major i el nazisme s'havia consolidat en el poder a Alemanya, Superman encarna el món lliure (és a dir, l'ordre establert i el capitalisme, el qual manté inamovible) i la seua suposada grandesa.

Aglutina les virtuts que es poden esperar en el màxim heroi del segle XX, el qual no pot escapar de ser una llum moral en una època —anys 30— en què els referents es consideraven tan necessaris com útils. Javier Coma i Romà Gubern, al seu llibre *Los Còmics en Hollywood*, reflecteixen els paral·lelismes que uneixen Superman amb Jesucrist: tots dos provenen d'un lloc superior a la Terra (l'home d'acer és alienígena), però accepten aquesta com la seua llar; apareixen en la vida d'un matrimoni sense fills al qual un dia decideixen abandonar per ajudar i meravellar el món amb les seues habilitats portentoses. Tots dos es comuniquen mentalment amb el seu respectiu pare vertader, tots dos es retiren a meditar a fortaleses de solitud, tots dos saben de la necessària redempció que necessita la humanitat... Superman és tan diví com Crist era humà, i aquesta mateixa transcendència i santedat sobrenatural ha estat per al mite de la S en el pit una llosa que ha dificultat considerablement la seua evolució.

ARXIU

Superman aglutina les virtuts que es poden esperar en el màxim heroi del segle XX. Molt distint a Zeus i Odin, déus amb febleses, capricis i baixeses múltiples, i molt més pròxima l'exemplaritat de la galàxia religiosa cristiana, "l'home d'acer" és la rectitud amb capa.

Origen literari. Encara que això no preocupava en absolut els seus creadors en el moment de la gestació del personatge —que, en realitat, no es va produir en 1938, sinó cinc anys abans—, el guionista Jerry Siegel i el dibuixant Joe Shuster s'havien inspirat en la novel·la *Gladiator* de Philip Wylie per perfilar Superman. Oferiren la publicació de les aventures de la criatura als poderosos *syndicates* de l'època, les agències que publicaven tires de còmic en la premsa majoritària dels Estats Units. Però no l'acceptaren, corrien els temps en què triomfaven les històries bèl·liques i de gàngsters, tant en els *pulp* (novel·letes sensacionalistes molt populars aleshores) com en les tires de premsa, i no es va trobar lloc per un especimen de ciència-ficció.

Després d'esgotadors intents, Siegel i Shuster contacten amb l'editorial National Periodical Publications, anys després rebatejada com DC Comics. L'empresa, amb poca confiança, decideix publicar la primera aventura de Superman en el número 1, corresponent a juny del 38, d'*Action Comics*. Amb ell, s'implanta el

format *comic-book*, o *book*, quadern d'histories a preu assequible dirigit al gran públic que narrava les peripècies d'un determinat personatge amb característiques superheròiques. Els *comic-book* varen substituir els *pulp*, els seus directes competidors, i generaren una indústria tan expansiva com convulsa. Tot i que Superman va ser publicat durant un temps posterior en tires de premsa, "el gènere de superherois es va consolidar com l'únic totalment lligat al *comic book*, absolutament definit en ell", diu Juanvi Chulià, editor de la col·lecció Global d'estudis sobre còmics.

La historieta primigènia de Superman contava que Jor-El, un científic del llunyà món de Krypton, enviava a la Terra el seu fill Kal-El abans que el seu planeta fora devastat per una catàstrofe. Jor-El tria la Terra perquè, gràcies a la diferència de gravetat entre Krypton i el planeta blau, Kal-El tindrà unes qualitats físiques i psíquiques (superforça, visió calorífica, capacitat per a volar, invulnerabilitat, superintel·ligència...) que el convertiran en l'humà suprem. La nau de Kal-El

Al voltant de Superman es va crear "una plèiade de personatges derivats, inspirats en ell, que han funcionat com a la seua antítesi", afirma l'historiador del còmic Abraham García. L'èxit de Superman va ser desmesurat: en 1940 es venien 1.400.000 exemplars mensuals dels seus còmics, una xifra que al llarg de la dècada va augmentar als tres milions.

ARXIU

aterria als Estats Units i és trobat i adoptat pel matrimoni Kent, que el bategen amb el nom de Clark i el converteixen en un americà perfecte. Més tard, descobrirà el seu potencial i el seu origen sideral. Clark decideix posar-lo al servei de la humanitat, viatjant del xicotet poble de Smallville a la gran ciutat de Metròpolis. Ací, Clark Kent és un periodista tímid que s'obre camí a través de la jerarquia del diari *Daily Planet*, però quan hi ha perill es transforma en Superman, la seua essència real.

La idea de la doble identitat omplirà el fill de Krypton d'esquizofrènia quan comença el seu flirteig amb la reportera Lois Lane, qui estima Superman, però menysprea Clark Kent. Metròpolis és també l'indret on trobarà Lex Luthor, el seu major enemic, farcit de recursos. L'èxit de Su-

perman va ser desmesurat: en 1940 es venien 1.400.000 exemplars mensuals dels seus còmics, una xifra que, al llarg d'aquella dècada, i segons l'historiador del còmic Abraham García, "va augmentar a tres milions". García, que acaba d'enllestir un llibre sobre l'editorial DC, explica que al voltant de Superman "es va crear una plèiade de personatges derivats, inspirats en ell, o que han funcionat com a la seua antítesi". Alguns col·leccionistes calculen en 400 el nombre de superherois apareguts en distintes editorials entre els anys posteriors, la majoria deutors clars de Superman. Entre aquests, destacaria Wonder Woman, la superdona per excel·lència de la *National Periodical*, i Billy Batson, un jove que pronunciant la paraula màgica "Shazam" es converteix en el capità Marvel, un superhome que

recorda molt a Superman i que va publicar l'editorial Fawcett. La *National Periodical* iniciarà l'any 41 un judici contra Fawcett, per apropiació de la marca distintiva de Superman. Paradoxalment, DC Comics va comprar més tard el fons de publicacions de Fawcett i el capità Marvel i Superman passen a ser companys d'empresa i, en ocasions, també d'aventures.

Quant als personatges antitètics de l'home d'acer, el més important és sens dubte Batman, ideat per Bill Finger i Bob Kane i publicat en 1939 en l'àlbum *Detective Comics* per la mateixa editora de Superman. On aquest és llum, Batman és tenebra, on l'heroi de Krypton és claredat, el rat penat és indefinició, on Metròpolis és sensatesa, Gotham City, la ciutat de Batman, és fosc i bogeria. Si Superman actua per empatia amb la humanitat, el detectiu de la nit actua per venjança. DC oferiria amb les seues dues creacions principals l'equilibri per al lector: "si Superman era tot allò que un home voldria ser, Batman era allò que hom podria arribar a ser. Un lector, és evident que mai no arribarà a volar com Superman, però pot considerar plausible que esmolant les seues aptituds físiques i mentals al màxim, es podria convertir en un detectiu excepcional com és Batman, que no té superpoders. El grau d'identificació amb Batman sempre ha estat més alt que amb Superman", comenta Juanvi Chulià, per a qui, en el cas de Superman, "allò que l'ha fet tan gran, tenir unes qualitats inimaginables i concretar tot allò que ha de ser un heroi, ha estat el seu major defecte, perquè l'han convertit en un personatge tan immaculat i invencible que envolta l'avorriment."

Herois en guerra. És per això que els successius guionistes de DC han explotat el recurs de la kryptonita, un mineral de Krypton que és l'única cosa que pot minar les forces de Superman, un taló d'Aquil·les capaç d'aportar una núica de risc a les seues històries.

Durant els anys quaranta, tots els superherois de DC traslladen les seues gestes a Europa, als escenaris de la Segona Guerra Mundial. L'especialista en història O. Masotta relata en el seu llibre *La historieta en el mundo moderno* que l'any 1942, després de llegir una aventura en què Superman redueix a pols l'exèrcit nazi, Goebbels va escriure: "Superman és un jueu". Així doncs, els còmics de l'home d'acer van augmentar molt el to patriòtic, i després de la guerra real, i amb l'adveniment de la guerra freda, el to va continuar i es va barrejar amb el puritanisme, "sobretot per l'impuls de DC i d'altres editorials al Comic Code durant els anys cinquanta", apunta Abraham García. El Comic Code és un vergonyós codi d'autocensura, creat per les mateixes editorials ianquis per contrarestar l'èxit que varen tenir els còmics de l'empresa EC, com ara *Tales from the crypt* o *Vault of horror*, plens de paròdia i violència. Per entrebarcar aquestes publicacions, que acabaren essent considerades subversives, es va imposar que tot còmic passara el filtre del Comic Code. Com a conseqüència, la majoria d'historietes, entre les quals les de Superman, potenciarren el flaire argumental infantiloide.

La carrera comercial del fill de Jor-El va seguir un ritme sense grans alteracions fins a finals dels anys 60, quan apareixen amb força els personatges amb conflictes interns com Spiderman, de l'editorial Marvel. "És un gran revulsiu, perquè els nous superherois deixen de ser plans i adquireixen més matisos, se senten incòmodes amb els seus poders o s'hi mostren ambivalents", afirma el dibuixant i ninotaire Jesús Yugo. Superman ja s'editava aleshores en unes quantes sèries mensuals, però la competència de Marvel es va deixar notar amb intensitat. En conseqüència, l'any 1971, el guionista Dennis O'Neil intenta renovar la criatura de Krypton. Li rebaixa els poders, dota les històries de continuïtat (fins aleshores acabaven en cada

El drama dels pares

El guionista Jerry Siegel i Joe Shuster, vertaders pares de Superman, dibuixaren el personatge per a DC fins l'any 48, quan l'editorial prescindeix d'ells, cansada que reclamen els corresponents drets d'autor. La seua relació amb l'empresa era de senzills assalariats, amb la qual cosa, no percebien ni un dòlar dels extraordinaris percentatges que el seu fill gràfic generava.

Siegel i Shuster van treballar després en altres superherois que no reeixiren, i presentaren diverses demandes judicials per mirar de recuperar el control del seu personatge principal, però perderen els casos. Al novembre del 75, quan Shuster malvivia en Nova York quasi cec, i Siegel, en Los Angeles planant sobre la misèria, el *New York Times* va explicar la increïble situació dels ja ancians creadors d'una de les figures que més diners ha generat en la història contemporània americana. El dibuixant Neal Adams, la superestrella del còmic dels 70, va encapçalar una campanya a favor dels drets d'autor per a Siegel i Shuster, que, combinada amb la pressió de la premsa i dels advocats dels interessats, va aconseguir que DC s'avinguera a arribar a un pacte: l'editorial pagaria 20.000 dòlars (uns tres milions de pessetes) anuals als dos creadors per garantir-los el benestar econòmic en l'ocàs de les seues vides. L'acord també tenia en compte els hereus, ja que la dona de Siegel, que va morir en 1996, percebria la mateixa quantitat cada any si el guionista moria en els deu anys següents a l'acord, i la meitat si, com ha resultat, moria més tard. El germà de Shuster, Frank, rebria 10.000 dòlars en les mateixes circumstàncies, i 5.000 després dels primers deu anys (Joe Shuster encara viu).

Gràcies a aquest acord no es tornaren a produir situacions tan demencials, i, per exemple, en el cas de Bob Kane, pare de Batman, la productora Warner li va oferir la possibilitat de treballar d'assessor en la supertaquillera pel·lícula que Tim Burton va fer en 1989 sobre el rat penat. Això no vol dir que avui no continue havent-hi conflictes. Sense anar més lluny, fa pocs anys, els dibuixants més importants de l'editorial Marvel deixaren la casa per problemes amb els drets d'autor i fundaren Image, una editorial pròpia que ha llevat una important quota de mercat a Marvel. **J. M. O.**

número) i el fa créixer anímicament. Però la mateixa editorial DC, que considera Superman com un tòtem, fa avortar l'intent. Les vendes han baixat des de l'època daurada dels quaranta (i només en ocasions concretes tornen a ser massives),

però el personatge és una font d'ingressos segura i un símbol *pop* que prefereixen deixar en pau. L'any 1978, quan s'estrena la superproducció cinematogràfica *Superman, el film*, protagonitzada per Christopher Reeve (vegeu p. 26), DC fa una clara aposta comercial amb el còmic *Superman contra Muhamedd Ali*: enfronta l'home d'acer amb el fa-

El Superman dels anys quaranta vivia en una Terra distinta a la Terra on vivia el dels anys vuitanta. Era una tècnica perquè el lector no es plantejara que aquest i altres herois no envellien amb el pas del temps, però va acabar convertint-se en un caos.

mós boxador en un exemplar magistralment dibuixat per Neal Adams que al nostre país va publicar Bruguera. L'esmentada pel·lícula aconseguí d'augmentar les vendes, que tornaren a davallar una vegada passada la febre inicial, i només es recuperaren amb les estrenes de les tres seqüeles cinematogràfiques.

Crisis en terres infinites. Després que el guionista Marv Wolfman i el dibuixant Gil Kane intentaren en el 82 un tímid canvi d'imatge de l'heroi, l'editorial DC pren una gran decisió: crear una sèrie que pugui permetre renovar tots els seus herois, que es compten per dotzenes. "Després de quaranta anys —apunta Jesús Yugo— l'editorial es troba que les seues creacions són més icones que personatges, i han envellit malalament, són acartonats." A més a més, DC havia creat una sèrie d'universos paral·lels on es desenvolupaven les gestes dels seus herois, però al llarg de distintes èpoques de la seua vida: és a dir, el Superman dels anys quaranta vivia en una

Terra distinta a la Terra on vivia el dels anys vuitanta. Era una tècnica perquè el lector no es plantejara que aquest i altres herois no envellien amb el pas del temps, però va acabant convertint-se en un caos, perquè els personatges es barrejaven en algunes aventures fins i tot amb els seus descendents i el lector no tenia ni idea de què llegia.

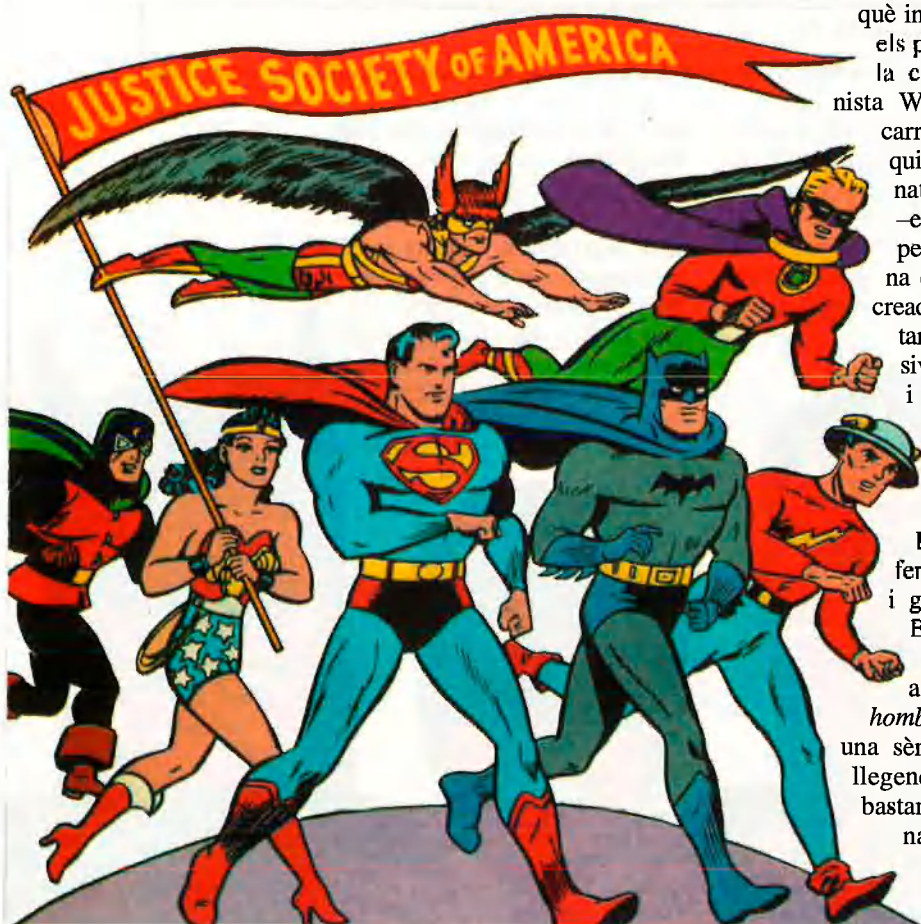
Així, Marv Wolfman i el dibuixant George Pérez ultimaren *Crisis en tierras infinitas*, sèrie en què intervenien tots els personatges de la casa. El guionista Wolfman s'encarregava de liquidar els personatges adjacents —entre ells Supergirl, la cosina de Superman, creada per aprofitar l'ona expansiva de l'heroi— i possibilitava redefinir els supervivents des dels seus orígens.

I és el que va fer el dibuixant i guionista John Byrne l'any 86 amb Kal-El a *Superman, el hombre de acero*, una sèrie en què la llegenda resultava bastant més humana. El primer

número va vendre un milió d'exemplars només als Estats Units, i el diari *New York Times* va dedicar el seu editorial de l'11 de juny al personatge. "Byrne va aconseguir —reflexiona irònicament Jesús Yugo— que Clark Kent no fóra ja un periodista absurd, sinó una mena d'Arturo Pérez Revette, decidit però contingut". Els poders de Superman són menys excessius, els dolents com Lex Luthor eren més realistes, i la seua relació amb Lois Lane era també més creïble.

Evidentment, parlar de renovació referint-se a Superman no és senzill. La sèrie de Byrne va haver de suportar les queixes dels afeccionats fonamentalistes, que volien el Superman de tota la vida. I per als qui volien renovació, es quedava curta, sobretot si es relaciona amb allò que el guionista Alan Moore va fer als anys 80 aplicant el concepte de semi-déu en *Miracleman*, on el superhome protagonista acaba contemplant els humans com poc més que formigues ridícules. El guionista i dibuixant Frank Miller va fer el mateix amb Batman a *Dark Knight Returns*, on el venjador de Gotham es convertia en una criatura més angoixada, complexa i temible que mai. Es també en *Dark Knight* l'espai on Miller contraposa definitivament al rat penat amb l'home d'acer. Si el primer el descriu com un solitari obsessiu en lluita opressiva contra el món, el segon el reflecteix com un venut, un titella en mans dels polítics als quals serveix, una caricatura de déu, que, en compte de canviar el món, s'ha deixat menjar per ell.

Mort, dòlars i resurrecció. Durant els anys vuitanta, DC entra a formar part del conglomerat empresarial Time-Warner. I és en aquesta dècada quan Superman comença a publicar-se amb normalitat al nostre país —sempre en castellà— en l'editorial de Barcelona Zinco, que no ha destacat precisament per fer el mateix amb altres sèries. Fins aleshores, ens havia arribat a través d'editorials com la llatinoamericana No-

varo o la també catalana Bruguera. Però la regularitat s'ha esgotat amb la decisió de Zinco d'abandonar la publicació de còmics, i en aquests moments les aventures de l'home d'acer només es poden adquirir ací a través de l'editorial mexicana Vid o en la versió original en anglès de DC. Això ja dóna una idea de com funciona l'actual edició de còmic a l'estat espanyol.

A finals dels 80, Superman va ser eclipsat definitivament per la *batmania*, que va arrasar el món a partir de la pel·lícula *Batman* de Tim Burton. I és en el 1993, quan DC assumeix que cal matar el personatge en una baralla contra el superdolent Doomsday. L'editorial té el costum de fer això de tant en tant amb les seues creacions (Green Lantern, Green Arrow, Flash, Robin, entre d'altres). "DC va matar Superman, perquè, de fet, ja era mort en el rànquing de vendes. Va ser una maniobra comercial perfecta, que va abocar a les llibreries els afeccionats, uns per interès, la majoria per curiositat", opina Vicent Cuenca, propietari de la llibreria valenciana especialitzada Imágenes Còmic.

De nou, el *New York Times* i també la majoria de diaris del món es varen fer eco de la notícia, "un impacte que, dins del món del còmic, només aconsegueix Superman", diu Juanvi Chuliá. Samarretes amb la S sagnant, làpides commemoratives, invitacions per al funeral... tot un terratrèmol de *merchandising* es va posar en moviment, i va proporcionar a Time Warner un mar de beneficis. "Va quedar demostrat que els bons guions quedaven definitivament substituïts per estratègies de mercat planejades per executius", recorda Jesús Yugo. "La mort de Superman va coincidir amb un moment en què els artistes de re-

nom deixaren les grans editorials americanes com Marvel i DC i se n'anaren a altres que tenien més en compte els seus drets d'autor, amb la qual cosa les estratègies de mercat més implacables acabaven plasmades per artistes mediocres i els productes resultants no se sostenien de cap manera." És el cas de *La muerte de Superman*, que va trencar un tabú (va matar una llegenda) i va demostrar que no hi ha res intocable per a una empresa, si el dòlar hi és per davant. En certa manera, Superman és víctima de la idio-

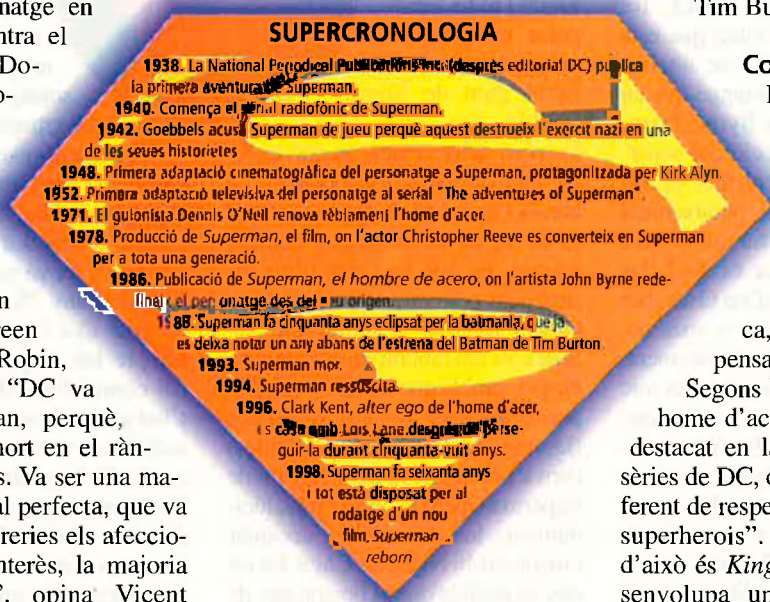
ROSANNA PUCHADES

trestant, el Superman primigeni entra en procés de resurrecció regenerativa (o una cosa semblant). Resultat: el deliri, que es completa amb la resurrecció de Supergirl, i un canvi d'uniforme per a un dels Superman que té dividit els poders amb un altre Superman clònic. A banda, Lois Lane ha acabat casant-se amb Clark Kent, qui després ha mort. No ho intenteu, és impossible entendre res. Per sort per als lectors, DC ha decidit reunificar el personatge ara que s'acosta el rodatge d'una nova adaptació a la pantalla gran, que protagonitzarà Nicolas Cage (vegeu p. 26) i dirigità Tim Burton.

Convidat de luxe.

Però si bé la seua editorial humilia Superman convertint l'intent de seguir les seues aventures en una experiència lisèrgica, també intenta compensar-lo d'altra manera. Segons Vicent Cuenca, "l'home d'acer té un paper molt destacat en la majoria de grans sèries de DC, on intervé com a referent de respecte per a la resta de superherois". L'últim exemple d'això és *Kingdom Come*, on desenvolupa un paper essencial. Amb guió de Mark Waid i dibuixos d'Alex Ross, la sèrie narra l'enfrontament en un futur proper dels herois de sempre (Wonder Woman, Superman, Batman...) amb uns de nova planta, joves, ultraviolents i descreguts. Superman retorna per ordenar un món que es consumeix a si mateix, i per regenerar una societat trencada. *Kingdom Come* ha obtingut un important èxit i ha alçat polèmica pel seu discurs moralment conservador, concentrat sobretot en el fill de Krypton, que apareix caracteritzat amb cabells blancs i gest dolgut. És, al cap i a la fi, i tot i la seua majestat, el gest d'un home de seixanta anys a qui el temps ha sobrepassat.

Joan M. Oleaque

sincràcia històrica dels Estats Units, un país que ha deixat clar diverses vegades que és tan capaç de crear mites com de matar-los per diners.

I de ressuscitar-los, si cal. Però després de la mort, va venir la narració del funeral, i un temps més tard, de la resurrecció. En la tornada a la vida, i per escórrer més la llimona, DC va imposar fins quatre sèries mensuals (una cada setmana, doncs) que anaven lligades entre si. I quatre nous Superman derivats de l'original: un cyborg, un negre, un que assumeix la personalitat de Superman quan és jove (Superboy) i un altre que és una massa d'energia. Men-